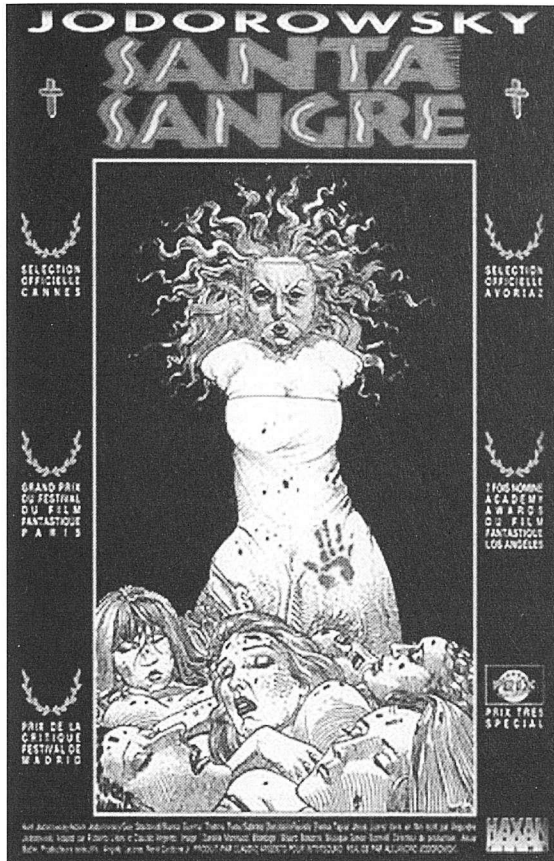

Els ulls de Jodorowsky (8) *Santa Sangre i Garras de Angel i Los Borgia:* el Jodorowsky més barroc

Leazah Zelaz

No era la meva intenció començar aquest article d'aquesta forma, però com bé diria Alejandro Jodorowsky mateix, la vida és plena de sorpreses i en aquest cas, sorpreses que no són agradables: el passat dia 4 de juliol de 2009, va morir als setanta set anys el senyor Allen Klein, aquell que va fundar la companyia ABKCO i que va ser productor musical de grups com The Rolling Stones o The Beatles, aquell que va comprar els drets d'*El Topo* i va produir després *La Montaña Sagrada*, aquell amb qui Jodorowsky es va barallar per culpa de no voler fer *Història d'O* i qui va segrestar les dues pel·lícules durant anys, i aquell que finalment es va tornar a reunir amb Alejandro per segellar la pau i fer unes bones edicions i distribucions dels films, com si la vida fos una d'aquelles pel·lícules de Hollywood amb final feliç. Aquí mateix, parlàvem fa ben poc de *Tusk* i dels embolics legals on està enredada, i apuntàvem que tal vegada Klein seria el més indicat per fer alguna cosa, però malauradament ell ja no podrà fer res (encara que els seus fills controlen la poderosa productora, i pel que sembla, continuen tenint bones relacions amb Jodorowsky). Així doncs, i malgrat tots els alts i baixos que els aficionats varem patir (fins i tot Alejandro mateix, qui va escriure un text incendiari contra ell que va circular per internet, encara que és molt més interessant

la seva explicació de la historia completa que va publicar al llibre *El Maestro y las Magas*, acompanyant-la amb una foto de l'històric moment de la reconciliació), avui per avui és una pena que ens hagi deixat un home com Allen Klein, i no podem fer altra cosa que donar-li finalment les gràcies per haver estat capaç de solucionar aquesta disputa il·lògica abans de morir, i d'una forma tan elegant i tan satisfactòria per a tothom. Descansi en pau.

Però de totes formes, Allen Klein no tenia res a veure amb la que sens dubte seria la producció cinematogràfica més barroca (i també més aplaudida per públic i crítica moltes vegades) de Jodorowsky, qui, després del fracàs de *Tusk*, va conèixer l'any 1983 al productor de cinema de terror Claudio Argento, germà del realitzador Dario Argento (responsable de pel·lícules mítiques del gènere com *El Gato de las Nueve Colas* —*Il Gatto a Nove Code*, 1971—, *Suspiria*, 1977—, o *Trauma*, 1993—, entre d'altres). El productor volia fer alguna cosa distinta amb algú distint, i sembla que va ser ell qui li va proposar a Alejandro fer una pel·lícula de terror ("amb un assassí que matés moltes dones!", explicà el director a una entrevista). Jodorowsky va estar d'acord sempre que el productor li deixés fer el que vulgués, i Claudio va dir que cap problema, encara que varen passar sis anys més fins poder trobar tots els diners necessaris: i així, d'aquesta manera tan jodorowskyana, és com l'any 1989 va veure la llum la pel·lícula *Santa Sangre* (que també es titula així originalment, en castellà, encara que a vegades se l'anomena *Sangre Santo*, en italià, o *Holy Blood*, en anglès). I sí, sense deixar de ser una pel·lícula amb totes les característiques del seu creador (i és ben cert que Claudio Argento va complir la seva paraula, perquè encara avui Alejandro sempre diu que li va deixar una llibertat absoluta i completa, i això es nota molt al resultat final), *Santa Sangre* ha estat reivindicada per moltes veus com l'obra mestra de Jodorowsky cinematogràficament parlant, per la seva cohesió i unió d'elements filmics al mateix temps, que mostra tot allò que ell vol mostrar sempre al seu art: el camí cap a la lluminació, la superació de traumes familiars, i la recerca del Déu interior.

I certament, és difícil dir si aquesta és o no l'obra més gran de Jodorowsky, però sí que és cert que sens dubte està perfectament traçada, i el resultat és una preciosa història barroca i molt ben polida, on es fan bons homenatges a clàssics del cinema de terror (és ben normal que l'estil general ens recordi les pel·lícules italianes de terror, o també a les produccions de la companyia Hammer) i també oriental (el director és un gran fan de les pel·lícules d'arts marcial), passant per mirades ben interessants a Charles Chaplin o Gloria Swanson, *La Parada de los Monstruos* (Freaks, Tod Browning,

LOS BORGIA

Manara ✠ Jodorowsky

1. SANGRE PARA EL PAPA

1932), o sobretot *El Hombre Invisible* (*The Invisible Man*, James Whale, 1933, de la qual apareixen fragments que a varen costar 1000 dòlars en concepte de drets, quantitat que li va parèixer una mica elevada al productor, a qui li semblava que qualsevol escena de qualsevol pel·lícula italiana faria el mateix efecte, cosa que per descomptat Jodorowsky no va consentir). I sí, ningú no pot negar que des del punt de vista cinematogràfic, és una obra ben filmada, dirigida amb sobrietat i bon fer, i amb un resultat que és molt més atemporal que el que havia aconseguit a tots els seus anteriors films, obtenint una espècie de petit clàssic que demostra que malgrat els anys (i les vicissituds de la seva agitada vida), Alejandro no havia perdut la seva visió. Una visió, com sempre, una mica particular: *Santa Sangre* conta la història d'un jove mag que viu al circ i veu com el seu pare talla els braços a la seva mare, per tal de suïcidar-se ell després (amb el resultat que el nin mag es queda traumatitzat i es converteix en una mena d'assassí en sèrie dirigit per la seva mare mutilada). Barrejant terror del barat (hi ha molt poques escenes explícitament sagnants, i tota la violència està més suggerida que altra cosa) i les seves idees sobre la redempció i el perdó (moltes de les quals en aquest cas concret vénen de la seva amistat amb Goyo Cárdenas, un assassí en sèrie que quan es va veure lliure dels

seus traumes es va curar i reincorporar a la societat com una persona normal), aconsegueix un film poderós, a la qual cosa contribueixen molt els actors triats.

A *Santa Sangre* ens trobem que Jodorowsky no actua (de fet, a l'audiocomentari del DVD torna a insistir en el fet que ell actuava a les altres pel·lícules perquè ningú més ho volia fer, i que a aquesta no ho fa perquè necessitava gent més jove), però sí que ho fan quatre dels seus fills: Brontis (a un paper anecdòtic, acompanyant al doctor de l'escena que obre la pel·lícula), Teo (fent el paper de proxeneta), i sobretot, Adan (qui interpreta Fénix, el protagonista, quan és petit) i Axel (qui més tard utilitzaria el seu segon nom, Cristóbal, fent el paper principal). Això podria semblar una decisió fàcil i gratuïta, però res més lluny de la realitat, com bé ens explica als comentaris a *Santa Sangre* ("Odio els actors, odio els stars: ells són els dimonis, els virus de les pel·lícules. Ho canvien tot. A mi m'agraden les pel·lícules orientals perquè els actors no són importants, i jo no els conec: no sé res d'ells, ni de la seva vida ni dels seus amors, ni tot això.") i també a *La Constelación de Alejandro Jodorowsky*: "Quan trio a un actor, tot el meu cos tremola. Un actor és com una pel·lícula, un altre actor és com altra. És important saber-ho. Si comets un error durant el càsting, arruïnes la pel·lícula. De vegades, faig cas de la meua intuïció, i no sé si seran bons actors, però hi ha un instint, un desig, una lògica inconscient al triar a un i no a altre. Encara que potser que m'equivocui... Per *Santa Sangre* vaig triar al meu fill Axel [Cristóbal]: no sé si va ser perquè ell era el meu fill i jo l'estimava com a pare, o perquè ell era bon actor. Va haver de fer una prova: vaig anar al seu examen de mim al col·legi de Marceau, i em va agradar. Però encara tenia por d'equivocar-me, perquè era el meu fill. Ho vàrem discutir: «La meua vida està a les teves mans: si m'equivoco, estem perduts, i viceversa»." I sembla que la seva intuïció va ser prou bona, perquè realment Axel Cristóbal va saber donar una vida ben interessant al personatge (el qual fins i tot li va donar certa notorietat barrejada amb mals de cap diversos, com bé explica al llibre autobiogràfic *El Collar del Tigre*).

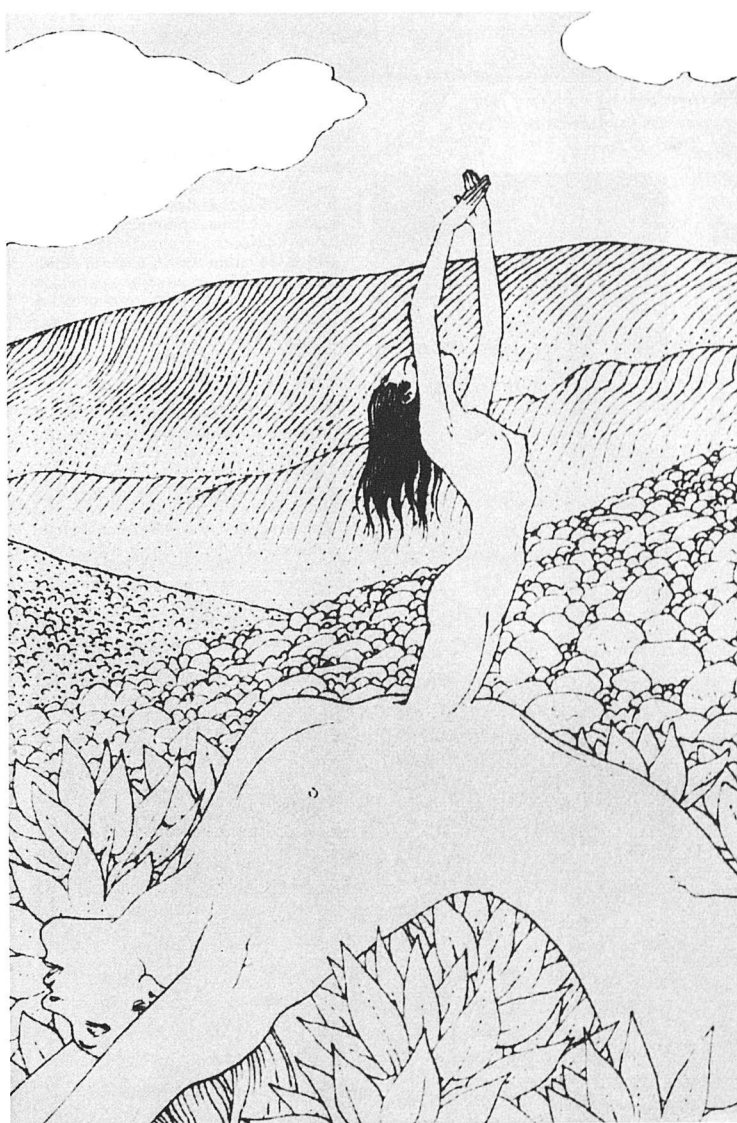
"Vaig rodar a la realitat. [La pel·lícula] és un somni enmig de la realitat." Rodant a la plaça Garibaldi, el pitjor lloc de la capital mexicana (ple de delinqüència i prostitució), Jodorowsky es va voler endinsar en tot allò que ell considera com a "real", a la recerca de l'autenticitat (per exemple, la gran escena de la pantomima al teatre, amb Fénix presentant les seves mans a la seva mare, es va fer d'una forma ben especial: l'actriu Blanca Guerra tenia els testicles d'Axel a les seves mans, i amb això el controlava... i a més, es va rodar amb una única presa, com gairebé tota la pel·lícula, perquè Jodorowsky opina que la primera presa sempre és la millor, precisament perquè és més realista), i també a la recerca d'una mena d'honestetat personal que de vegades és difícil d'entendre, però que finalment

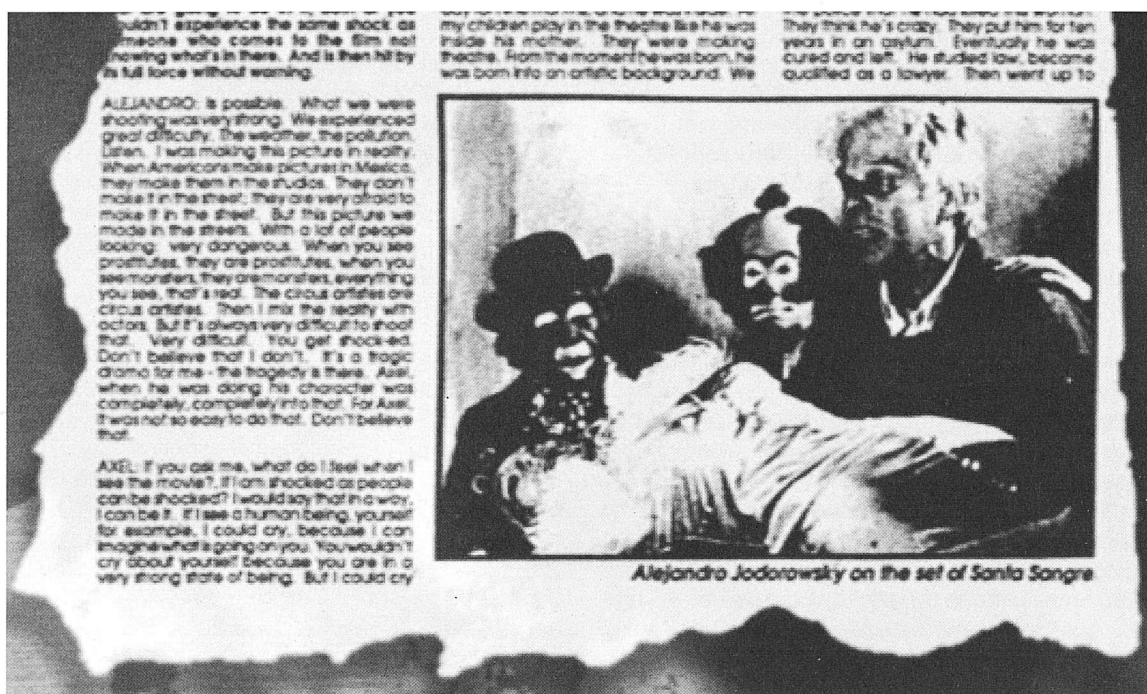
dóna resultats molt espectaculars. Tal vegada el millor exemple sigui la mort i el funeral de l'elefant (que per cert no va patir cap mal, tot el contrari, perquè la sang falsa estava feta amb mel i a ell li encantava): quan el periodista Alan Jones li demana pel significat concret d'aquesta escena, ell només pot contestar que "m'agraden els elefants, m'agrada el circ, és una escena prou emotiva... Ho vaig fer perquè sentia que ho havia de fer, això és tot", i quan Jones torna a insistir suggerint que pot ser una referència cap a la malaurada *Tusk*, Jodorowsky contesta que no, que ell no es fa referències a ell mateix, perquè no li agrada això... rematant el comentari explicant que "en totes les meves pel·lícules, quan algú mor, més tard és menjat.". Contrasantits absurds? Potser, però no es pot deixar de banda que són molts els directors de cinema (i altres artistes) aclamats pel gran públic per fer precisament allò que volen, sense necessitat d'explicacions concretes, justament perquè el resultat final aconseguit és espectacular. Després de tot, com Alejandro afirma, es pot considerar que "la realitat és un terrible conte de fades." I encara de forma més rotunda: "No m'agrada definir-me a mi mateix. Aleshores, tampoc puc definir aquesta pel·lícula: és una tragèdia, és una comèdia, és una pel·lícula de terror... ho és tot, i no és res d'això."

I aquest tractament de la realitat també s'aplica a la música, element que com sabem sempre és molt important a les seves pel·lícules: en aquest cas, la va treure del carrer, escoltant i triant cançons com la dels cecs a la porta de l'església de la sang santa (que cantaven ells mateixos i es va convertir en una espècie de *leitmotiv*) o les de Dámaso Pérez Prado ("era un geni!", explica amb passió). A tot aquest conjunt de melodies s'afegeix per primera (i gairebé única) vegada la figura d'un compositor professional de música de cine: Simon Boswell, col·laborador habitual dels germans Argento que fa un treball d'allò més particular (i que va publicar el segell discogràfic President Records, incloent-hi disset talls amb bastants cançons). A Jodorowsky li agrada molt el resultat final, i defensa apassionadament la personalitat particular de la música dintre del cinema: "No m'agrada l'ús que es fa a Hollywood de la música, deixant-la darrere: la música és un altre actor més." I pel que fa al so, un element al qual sempre ha prodigat també moltes atencions, la pel·lícula es va rodar amb so directe, però a Itàlia la va tornar a doblar amb actors italians, especificant que havien de parlar en anglès amb accent mexicà (Argento volia fer-la en anglès per qüestions de mercat).

Sigui com sigui, el resultat de *Santa Sangre* va ser d'allò més espectacular: bones recaptacions, premis internacionals (un Saturn Award pel jove Adan, primer premi del Festival de Festivals de Moscou, Gran Premi de la Crítica al IMAGFIC...), i crítiques magnífiques arreu del món. I després de les edicions en format VHS i fins i tot en làserdisc, l'any 2003 va arribar l'edició definitiva en DVD, de la companyia Anchor Bay Entertainment, que enca-

ra que només es pugui gaudir en anglès (i sigui una mica difícil de trobar), és sens dubte la més completa, incloent-hi el metratge original sense censura (117 minuts, més o menys), un audiocomentari de Jodorowsky entrevistat pel periodista Alan Jones, una escena rebutjada també comentada, el curtmetratge *Echek* (dirigit per Adan Jodorowsky l'any 2000, i dedicat al seu germà mort, Teo), una galeria de retalls de premsa i cartells internacionals (on destaca sobretot el dibuixat pel seu amic Moe-bius), el documental *La Constellation Jodorowsky*, i sobretot, una filmació d'una entrevista amb públic on Alejandro (parlant en anglès, "igual que Speedy González", diu ell) ens desvetlla coses prou interessants del seu cine, com per exemple que va ser Francis Ford Coppola qui va aconseguir una còpia de *Fando y Lis* allà per l'any 2000 (i que així va poder tornar a veure-la ell mateix després de trenta anys). Damunt l'escenari parla sobretot dels seus gustos, alabant al director japonès Takashi Miike (responsable de pel·lícules de culte com *Visitor Q -Bijitā Q*, 2001-, de la qual Alejandro diu que és una versió malaltissa de *Teorema*, Pier Paolo Paso-

Alejandro Jodorowsky on the set of *Santa Sangre*

lini, 1968, i de les pel·lícules americanes, dient que s'avorreix amb *Matrix* (The Matrix, germans Wachowski, 1999, perquè encara que surt gent volant com a les pel·lícules orientals que li agraden tant, els americans han eliminat tota la poesia) però que li agraden molt altres pel·lícules de ciència-ficció com *Las Brigadas del Espacio* (Starship Troopers, Paul Verhoeven, 1997) o *Dark City* (Alex Proyas, 1998). En canvi, Robert Rodríguez i Quentin Tarantino no li agraden massa: "massa càmera!", opina, encara que va ser Tarantino mateix qui li va dir personalment que havia copiat una escena de *Santa Sangre* a la seva pel·lícula *Pulp Fiction* (1994, quan Fénix assassina a La Santa amb una espasa japonesa: Bruce Willis fa exactament els mateixos moviments amb el mateix tipus d'espasa). Als comentaris amb Alan Jones, de totes formes, Jodorowsky matisa que, per fer pel·lícules comercials, Tarantino és el millor director americà, encara que això li mutila l'estil propi. I tal vegada el més interessant de tota aquesta llarga entrevista és quan li demanen per què vol fer una segona part d'*El Topo*: Alejandro contesta que perquè no, que hi ha segones parts millors que les primeres (com per exemple *Terroríficamente Muertos -Evil Dead II*, Sam Raimi, 1987-), afegint que, de totes maneres, sempre ha parlat de fer una segona part d'*El Topo* perquè això agrada als productors americans, però en realitat no ho farà, demanant entre rialles al jove que li ha fet la pregunta que no ho digui a ningú. Així és Jodorowsky.

I si parlem de cinema barroc, hem de parlar de còmic barroc (perquè com sempre, ambdós mons es combinen: a *Santa Sangre*, el vestit que porta Fénix quan retroba al seu amic Aladino és el de Mandrake el Mag, que Jodorowsky va treure directament del còmic, a més que és un personatge que fascinava Axel Cristóbal quan era petit, com també

conta a l'autobiografia), amb dues obres ben diferenciades. Per una part, "Garras de Ángel", que a Espanya es va publicar serialitzada a la revista *Kiss Cómic* per Ediciones La Cúpula (als números 43 al 56, deixant-nos bocabadats als qui vàrem descobrir aquesta magnífica revista de còmic eròtic a aquella època), i que ell mateix explica magistralment a unes declaracions que circulen per internet: "Jo acabo de fer un àlbum porno de 70 pàgines amb Moebius, anomenat "Garras de Ángel". És la iniciació d'una jove, a través del complex d'Èdip, amb uns dibuixos meravellosos, un sol dibuix per pàgina. I ho vàrem fer per demostrar que agafant els elements del porno dur i el sadomasoquisme, també es pot arribar a una obra d'art." Fosca i surrealista però també preciosa i sensual, aquesta història va ser publicada després al seu llibre *El Paso del Ganso*, encara que amb petites diferències al text.

I l'altra, de la qual de moment només han aparegut dos toms (de la mà de Norma Editorial, l'any 2005), uneix el talent de dos monstres del còmic europeu com són el mateix Jodorowsky i l'italià Milo Manara, que s'encarreguen ni més ni menys que de donar vida a la família més poderosa del Renaixement: "Los Borgia". Una història preciosa i molt ben narrada, en què Alejandro aprofita per fer de les seves al temps que ens conta aquesta saga amb una minuciositat exquisida, i en què Manara posa tot el seu talent al servei del xilè sense perdre per això ni una mica d'identitat personal. Tot un plaer per paladars exigents, que tenim moltes ganes de veure finalitzat...

"No, encara faré una pel·lícula millor que aquesta! Això no és el meu testament, jo no faig testaments! Jo he de viure més de cent anys, faré encara vint pel·lícules més!"

My hands... My hands! My hands. ■